

**Sarvinoz Sattorova Ortiqboy qizi,
Qo`qon Davlat Universiteti san`atshunoslik kafedrası o`qituvchisi
Ortiqova Mubinabonu Ma`murjon qizi
Qo`qon Davlat Universiteti san`atshunoslik
(Tasviriy san`at va muhandislik grafikasi) yo`nalishi talabasi**

“GOBELEN SAN`ATIDA BADIY GO'ZALLIGINI AKS ETTISH“

Annotatsiya: Ushbu maqolada amaliy san`atning yangi turlaridan bo`lgan gobelen san`ati haqida, Gobelen san`ati asari yaratilishi va uning insonni kayfiyatiga ta`siri, psixologik xususiyatlari haqida keng yoritilgan.

**Kalit so`zlar;** Gobelen, harakatlanuvchi freska, insonga ta`siri, tematik diapason, sehrli asarlar, zamonaviy dunyo.

**Сарвиноз Сатторова Ортикбой кызы
Преподаватель кафедры истории искусств Кокандского
государственного университета
Ортикова Мубинабону Маъмурджон кызы
Студентка кафедры истории искусств (изобразительное искусство
и инженерная графика) Кокандского государственного университета**

«ОТРАЖЕНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ КРАСОТЫ В ИСКУССТВЕ ГОБЕЛЕНА»

Аннотация: В данной статье представлен всесторонний обзор искусства гобелена, нового вида прикладного искусства, и его влияния на настроение и психологические свойства человека.

Ключевые слова: гобелен, движущаяся фреска, воздействие на человека, тематический диапазон, магические произведения, современный мир.

**Sarvinoz Sattorova Ortiqboy qizi
Teacher of the Department of Art History of Kokand State University
Ortiqova Mubinabonu Ma`murjon qizi
Student of the Department of Art History (Fine Arts and Engineering
Graphics) of Kokand State University**

“REFLECTING ARTISTIC BEAUTY IN TAPESTRY ART”

Annotation: This article provides a comprehensive overview of tapestry art, a new type of applied art, and its impact on human mood and psychological properties.

Keywords; Tapestry, moving fresco, impact on humans, thematic range, magical works, modern world.

Zamonaviy ta'lim tizimi shaxsni har tomonlama kamol toptirish, uning ijodiy salohiyatini rivojlantirish va madaniy-estetik ongini shakllantirishga yo'naltirilmoqda. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, amaliy san'at turlari, xususan, gobelen san'ati o' quvchilarning estetik didi va badiiy tafakkurini rivojlantirishda beqiyos vositadir. Mazkur san'at turi nafaqat bezakli funksiyani bajaradi, balki o'zida chuqur ma'no, obraz va ifoda vositalarini mujassam etganligi sababli, u san'atni o'rganayotgan yoshlar uchun o'ziga xos estetik maktab vazifasini bajaradi.

San'at qaysi ko'rinishda bo'lsin kishilarning his-tuyg'usiga, ruhiyatiga ta'sir etuvchi ma'naviy go'zallik, ezgulik sifatida namoyon bo'ladi. Har bir ijodkor o' z gacha izlanadi, o' z gacha mehnat qiladi. Ana shuning uchun ham san'atning o'ziga xos turlari mavjud.

Xalq amaliy san'ati ganchkorlik, yog'och o'ymakorligi, misgarlik, kashtachilik, gobelen, gilamdo'zlik, zargarlik, zardo'zlik, kulolchilik, naqqoshlik kabi bir qancha turlarga ajraladi. Bu san'at turlarining barchasi o'zining uzoq tarixi va istiqboliga ega. San'at — inson qalbini uyg'otuvchi, ruhiyatini boyituvchi va go'zallikka chanqoqligini qondiruvchi vositadir. Gobelen san'ati esa bu jihatdan alohida o'rin egallaydi. Dekorativ amaliy san'atning noyob turlaridan biri bo'lgan gobelen, o' zining o'ziga xos texnikasi, rang-barangligi va chuqur mazmuni bilan o' quvchilarning estetik didi hamda badiiy tafakkurini shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

Gobelen - bu matoga iplar yordamida turli kompozitsiyalarni tasvirlash san'ati bo'lib, ko'p hollarda devoriy bezak sifatida ishlatiladi. Ushbu san'at turi qadim zamonlardan boshlab fransuz, italyan, fors va sharq xalqlari orasida keng tarqalgan bo'lib, har bir davrda o' ziga xos uslub va ma'nolar bilan boyitilgan. Bugungi kunda esa gobelen san'ati ta'lim jarayonida ham qo'llanilmoqda. Gobelen san'ati orqali o' quvchilar turli ranglarning uyg'unligini, tasviriy ifodaning nafisligini va san'atning nozik shakllarini his qilishni o'rganadilar. Har bir gobelen asarida ranglar, faktura va kompozitsiya uyg'unligining muhimligi ko'zga tashlanadi. Bu esa o' quvchilarni ziyraklikka, go' zallikni sezishga va qadrlashga undaydi.

Gobelenlar ko'pincha syujetli, obrazli tasvirlarga ega bo'ladi. Bu orqali o'quvchilar voqeani anglash, uni tahlil qilish va o'z tasavvurida yangi obrazlarni shakllantirishga intiladilar. San'at asaridagi ramzlar va mavzular ularda obrazli fikrlash ko'nikmalarini shakllantiradi. Gobelen san'ati shuningdek, ijodkorlik va mustaqil fikrlashni ham rivojlantiradi. Gobelen asarlarida milliylik, tarixiylik, xalqona naqshlar va an'anaviy timsollar o'z ifodasini topadi. O'quvchilar ushbu asarlar orqali o'z xalqining madaniy merosini, urf-odatlarini va estetik qarashlarini o'rganadilar. Bu esa ularda milliy g'urur va qadriyatlarimizga bo'lgan hurmatni shakllantiradi.

To'qimachilik asosida yaratilgan bezakli san'at turi bo'lib, devorga ilib qo'yiladigan tasvirli kompozitsiyalar shaklida namoyon bo'ladigan ushbu san'at turi ilk bor Fransiyada paydo bo'lgan bo'lsa-da, uning ildizlari qadimgi Sharq to'qimachilik madaniyatiga borib taqaladi. Gobelen asarlarining asosiy xususiyati shundaki, ular realistik yoki ramziy obrazlarni iplar orqali aks ettirishga qaratilgan bo'ladi. Gobelen san'atida ranglar uyg'unligi, material tanlovi, faktura va ritm muhim o'rin tutadi. Bu xususiyatlar orqali o'quvchilar tasviriy san'atning murakkab unsurlarini amaliy ravishda anglab boradilar. Estetik did - bu kishining go'zallikni anglash, baholash va undan zavqlanish qobiliyati bo'lib, bu qobiliyat ijtimoiy tajriba, madaniy ta'sir va individual tajriba orqali shakllanadi. Badiiy tafakkur esa obrazli fikrlash, tasavvur etish va estetik ifoda qilish imkoniyatlarini o'z ichiga oladi. Ushbu ikki jihat yosh avlodning ijodiy rivojlanishida asosiy o'rin tutadi. Gobelen san'ati orqali bu jihatlar tabiiy va faol rivojlanadi. O'quvchi o'z qo'li bilan obraz yaratishga harakat qilarkan, u nafaqat estetik mezonlarga amal qiladi, balki badiiy dunyoqarashini ham mustahkamlaydi.

Amaliy san'atning yangi turlaridan biri-Gobelen san'atidir. Dastlab unga xos bo'lgan she'riy tilda gapiradi. Bir qarashda gobelenlik san'ati kunning qarama-qarshiligidan yiroq, ammo u o'zining tub mohiyatida vaqt izini qoldiradi. Ko'pgina asarlarda bizning tsivilizatsiyamizni, tabiiy dunyoni saqlab qolish uchun tashvishlanish sabablarini osongina ko'rish mumkin.

Uni nimaga ajratib turadi - "jonli freska"? Bu erda hal qiluvchi rol ni har qanday monumental tasvirni insonga yaqin bo'lgan aura bilan ta'minlaydigan material, to'qilgan sirtning to'qimasi o'ynaydi. Ushbu jihat "harakatlanuvchi freska" estetikasining asosiy nuqtasini ifodalaydi. Har qanday matoning asl maqsadi va genetik jihatdan - gobelen - isinish va bezash. Gobelenlar - sehrli belgilar kabi, atrofdagi makonni va ularga qarab turgan odamning ichki dunyosini uyg'unlashtiradi. Bular tomoshabinga boy ma'lumot oqimini etkazib beradigan, iplar bilan "yozilgan" asl chiroyli rasmlar.

Gobelenlar zamonaviy interyerga ajoyib tarzda mos keladi. Devorlarda, xuddi bezaklar singari, tabiat manzaralari, natyurmortlar, hayvonlar va qushlar, ularning tabiiy yashash joylarida, oppoq qor bilan qoplangan kengliklarda, gullab-yashnayotgan dasht, tayga va ekzotik o'rmonlarda tasvirlangan chiroyli rasmlar mavjud. To'liq topilgan siluetlar, harakatlar, duruşlar to'g'ridan-to'g'ri, ba'zan ta'sirli, ba'zan dahshatli tasvirlarni yaratadi. Har bir rasm dunyo go'zalligi haqidagi she'r, aniq dala kuzatuvlari asosida qurilgan ramziy tasvirdir.

Gobelenlarni uy sharoitida tasavvur qilish oson; ular shahar uylarini standartlashtirishning zerikishidan va zerikishidan qutqaradi, tabiatning go'zalligini eslatadi, yoqimli xotiralar va meditatsiya, tafakkur, tabiat bag'rida sog'lom dam olishni his qiladi.

Issiq, yumshoq, ajoyib ranglarning o'ynashi ayniqsa ko'tarinki kayfiyatni yaratadi - tomoshabin bilan uyg'unlikni yaratadi, uni lirik tarzda - ma'rifiy ruhiy kayfiyatga moslashtiradi.

Ba'zi tuvalalar yaxlitligi va mukammalligi bilan hayratlanarli, boshqalari esa tasavvur uchun joy qoldiradilar. Evropa adabiyotining taniqli klassikasi Maks Frish ta'kidlaganidek, biz ularni to'ldirishni istagan narsalar bizni chindan ham maftun etadi ...

Tematik diapazon - bu turli xil janrdagi rasmlar, asosan landshaft, gul, bezak motivlari, odamlar, hayvonlar, qushlarning figuralari; tabiat manzaradir.

Manzaralar, natyurmortlar, hayotdagi janr manzaralari - bularning barchasi o'z-o'zidan va samimiylik bilan ajralib turadi.

Gobelen rasmlarini tomosha qilsak, beixtiyor suratlar oldimizda suzib yuradi - olis, hayoliy mamlakatlar, landshaftlar; chiroyli rasmlarning yorqin aralashmasida biz ko'plab hayoliy go'zal o'simliklarni, turli xil ertak qahramonlarini, g'alati me'moriy shakllarni topamiz ...

Siz bu sehrli asarlarni ko'rib chiqayapsiz - va siz o'zingizning qalbingiz bilan peyzaj bilan muloqot qilgandek, atrofingizdagi jannatda fikrga botib, ruhingiz bilan dam olayotgandek tuyulasiz.

Zamonaviy dunyo - bu bo'ronli oqim, unda odam o'zida mavjud bo'lgan eng qimmat narsa - asl bilan - tabiat bilan aloqani yo'qotadi. Insoniyat tomonidan yaratilgan sun'iy, "texnogen" dunyo bizning ongimizni o'ziga singdiradi va dunyo haqidagi tasavvurimizda ma'lum bir iz qoldiradi.

Tuvallarning aksariyat qismi aynan tabiat mavzusiga bag'ishlangan bo'lib, u insonga qayerdan kelib chiqishi va uning a'zosi ekanligini eslatib turadi.

Tuvallarda tabiat har doim tirik, chiroyli va betakror o'zgaruvchan va shu bilan birga o'rnatilgan go'zalligi bilan noyobdir

Peyzaj motivlari tomoshabin uchun sevimli bo'lib qoladi, u erda u bir qarashda ko'rinmaydigan, atrofda sodir bo'layotgan ba'zi bir teatr harakatlarining tafakkuri vazifasini bajaradi. Hamma ham bu harakatni ko'rmaydi, lekin tabiat o'zining "sirini" ko'rishni biladigan "minnatdor tomoshabinga ochib beradi.

Manzara manzaralariga qarab, biz havoning namligini, yumshoq quyosh nurlari bilan to'lgan tongni yoki issiq tushdan keyin, shuningdek, daraxtlar tojlari ostida jimgina yashiringan salqinlikni his qilamiz.

Sevimli landshaft predmetlari suv bilan qirralar. Bu baland bo'yli daraxtlar bilan o'stirilgan sokin daryolarning tasvirlari, ularning fanat shaklidagi keng shoxlarini mulohaza bilan yoyish; yoki tik qirg'oqlarning murakkab plastmassasi bo'lgan tinch suv omborlari; manzarali yon bag'irlardan o'ynoqchan tushadigan tog 'soylari va burama soylar; bahor yomg'irining pulsatsiyalanuvchi oqimining namoyishi. Aynan suv tasvirida butun ulkan dunyo aks ettirilgan ...

Gobelenlar o'zgaruvchan tabiat holatlarining go'zalligini aks ettiradi: yomon ob-havo va yorqin quyosh, dalalar nafasi, qayin o'rmonining shaffofligi. Landshaftlar orasida bulutlar sadoqat va marhamat ramzi bo'lgan alohida o'rinni egallaydi. Ularni tabiatning turli holatlarida kuzatish va tasvirlash - ochiq kunda, yomg'irda yoki yaqinlashib kelayotgan momaqaldiroq arafasida biz tabiatning xilma-xil go'zalligini o'zining qadimiy qudratida kashf etamiz.

Uning maromiga, tuzilishiga, ruhiga shubhasiz tushayotgan tabiat bilan birgalikdagi ijod kayfiyati natyurmortlar bilan ajralib turadi, bu erda gullar, sabzavotlar, mevalar, uy-ro'zg'or buyumlari juda shirali, teksturali, erkin va ilhomlangan cho'tkada bo'yalgan. Bir-birlariga quchoqlashish yoki ma'lum bir bo'shliq pauzasini kuzatish, stolning ko'zgu yuzasida narsalar turadi va yotadi - vazalar va ko'zoynaklar, haykalchalar va soatlar, mevalar va gullar ...

Shunday qilib, gobelen tasviriy san'atning ko'plab turlarining xususiyatlarini sintez qildi. Bu bugungi kunda madaniyatda ro'y berayotgan umumiy badiiy jarayonlarning namoyon bo'lishi - chegaralarni yo'q qilish, turli xil va janrlarning interpenetratsiyasi va birlashishiga intilish. Muammolarga boyligi uchun ular chiroyli kengligi, chizilgan grafik aniqligi va monumental shakllari bilan ajralib turadi. Ular gobelenning abadiy o'ziga xos xususiyatlarini - dekorativlik va poetikani saqlab qoladilar.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Bulatov S.S. O'zbek xalq amaliy bezak san'ati, - T.: "Mehnat", 1991.
2. Bulatov. S. Xalq amaliy san'ati. Toshkent 2000-y.
3. Sattorova, Sarvinozxon, Madaminjon Ergashev, Alimardon Abdullayev. ""SHARQ GAVHARI-QOQON SHAHRI!"(1-QISM)." *Yevroosiyo Akademik tadqiqotlar jurnali* 2 (2022): 185-187.

4. Sattorova, SO "GILAMDA KUYLANGAN NAQSH". *Iqtisodiyot va jamiyat* 5-1 (84) (2021): 445-448.
5. Sattorova, Sarvinoz, and Shakhnozakhon Nabieva. "The role of fine art in technology science." *Результаты научных исследований в условиях пандемии (COVID-19)* 1.02 (2020): 167-171.
6. Sarvinozxon, Sattorova. "O'zbekistonda amaliy san'at turlari va rivojlanishi". *JournalNX* 8.11 (2022): 108-111.